

crkva u svijetu

PRINOSI

MORALNO-PASTORALNI PRISTUP PORNOGRAFIJI

Petar Šolić

1. Golotinja sama po sebi nije nemoralna nego njezino vulgariziranje

Kako vrednovati ljudsku golotinju s moralnog stajališta?¹ Golotinja kao takva nije nešto što treba nužno označiti kao opsceno. Golo ljudsko tijelo je od Boga stvoreno i ako se promatra u kontekstu čovjekova dostojanstva i vrijednosti, u kontekstu svrhe i poruke ljudskog tijela, treba kazati da je ono u sebi pozitivno i vrijedno. Golotinja kao takva nije nečista ni grešna. Geniji svih vremena su poznavali fasciniranost, životnost i ljepotu koje je priroda podarila ljudskome tijelu. Moralno gledajući, osjećaj koji se doživljava zbog ljepote ljudskog tijela je uredan. Briga za zdravlje, tjelesna energija i oblik tijela, sport i gimnastika, ples i druge tjelesne vježbe u sebi su pozitivni i vrijedni. Rođeni smo goli, goli smo kad se presvlačimo i kupamo, goli smo kod određenih liječničkih pregleda, goli se vidimo i doživljavamo. Nitko nikada nije označio kao nemoralne slike i kipove umjetničkih ostvarenja ljudske nagosti. I u vremenu moralnoga rigorizma u crkvama su bila izlagana takva umjetnička ostvarenja i to se nije držalo nemoralnim i besramnim.

●
¹ Usp. P. Kraus — F. von Gagern, *Guardarsi a occhi aperti*, Francavilla al Mare 1971; E. Borra, *Nudità*, u *Dizionario di sessuologia o dell'armonia coniugale*, Roma 1974, 408—409; L. Rossi, *Naturismo/nudismo*, u *Dizionario enciclopedico di teologia morale — Supplemento*, Roma 1976, 1371—1375; G. Perico, *Problemi che scottano*, Milano 1977, 29—30; Isti, *Giovani e amore*, Milano 1979, 125—128; P. Šolić, *Nudizam i njegovo moralno vrednovanje*, u *Crkva u svijetu* 3 (1986), 298—314.

Kad se sačuva dostojno poštovanje prema tijelu, koje je po svojoj naravi seksualno, i vedro mu se pristupa, potpuna golotinja je u određenim situacijama sasvim normalna. To je takozvana razumna i razborita golotinja koja je sasvim u skladu s čovjekovim dostojanstvom i koja ima za cilj promicanje tog dostojanstva a ne profaniranje tijela. Takva golotinja treba biti za svakog čovjeka normalna stvarnost i ne smije se držati i prosuđivati kao nešto što je nemoralno. Jer, nije nemoralno promatrati golo ljudsko tijelo kao takvo, već je nemoralno promatrati ga bez poštovanja; takvo ponašanje se protivu dostojanstvu ljudske osobe, moralnim normama i osjećajima koji određuju čovjekovo ispravno ponašanje. Ono što ljudsku golotinjnu dovodi u pitanje pod moralnim vidom jest njezino spuštanje na razinu i ulogu predmeta i sredstva koje izaziva i potiče na niske strasti. To je besramno vulgariziranje ljudske golotinje koje je nemoralno, štetno i neprihvatljivo. A to je upravo ono što čini pornografija.

2. Negativni učinci pornografije

a. Pornografija *narušava seksualnost i ljubav*.² Suvremena dostignuća antropoloških znanosti pokazuju da seksualnost ima temeljnu ulogu u čovjekovu razvoju u najširem smislu riječi. Shvaćena kao sveukupnost zakonitosti, struktura i težnji, koje čine da se spolno diferencirana kopija sjedini u ljubavi i predanju i da bude izvorom novih života, najuže je povezana s čovjekovim razumom, voljom, osjećajima i ponašanjem. Promatrana sama u sebi seksualnost je dinamizam koji se izražava u odnosima s drugima. Po njoj nadilazimo vlastito ja i ostvarujemo zajedništvo s drugom osobom te preko te osobe sa zajednicom. Ona oslobađa osobu od koncentracije na samu sebe. Čini da se nadiđu egoistički interesi i da osoba teži zajedničkom dobru. Na taj način seksualno zrela osoba nalazi svoga partnera između tolikih osoba koje je susrela i izabire ga za životnog suputnika dijeleći s njim sav svoj život i stvarnost. Stapaju se u zajedničkim interesima, idealima i dobrima, te se tako identificiraju na najveći mogući način kao supružnici. Seksualnost čini, ako se pravilno razvija, da osoba napušta sebe i ostvaruje ljubavno i kreativno zajedništvo s drugom osobom i s cijelom zajednicom.

² Usp. N. Fabbretti, *Pornografia, sesso, educazione*, u *Studi Cattolici* 83 (1968), 102—104; G. Zuanazzi, *Pornografia e progresso sessuale*, u AA. VV., *Via libera alla pornografia*, Firenze 1970, 83—94; Isti, *Sessualità, stampa e spettacolo*, u AA. VV., *Mass media e pornografia*, Bergamo 1988, 120—125; J. P. Dubois-Dumee, *Notre porno quotidienne*, u *Inf. cath. int.* 489 (1975), 1; K. Hörmann, *Pornographie*, u *Lexikon der christlichen Moral*, Innsbruck 1976, 1297; G. Perico, *Problemi che scottano*, nav. dj., 23—30; C. Martino, *Pornografia e qualità della vita*, u AA. VV., *Cultura e pornografia*, Roma 1981, 41—49; G. P. Meucci, *I giovani e la pornografia: si lotta educando*, u *Cultura e pornografia*, nav. dj., 61—66; C. Sorgi, *Cultura e pornografia*, u *Cultura e pornografia*, nav. dj., 21—23; M. Ranković, *Seksualnost na filmu i pornografija*, Beograd 1982, 11—25; P. Šolić, *Kršćansko gledanje na ljudsku seksualnost*, u zborniku *U službi čovjeka*, Split 1987, 149—173; N. De Martini, *Sessualità linguaggio d'amore*, Milano 1988; I. Fuček, *Novi dokument o pornografiji*, u *Obnovljeni život* 5 (1989), 477—480.

Po svojoj naravi i značenju seksualnost nadilazi pojedinca na biološkom planu u interesu vrste i na psihološkom planu u susretu ljubavi i zajedništva s drugom osobom suprotnoga spola. Norma vrijednosti za seksualnost i njezinu funkciju jest nadilaženje vlastitoga ja. Stoga se seksualni napredak ne sastoji u čisto tehničkom usavršavanju nego u harmoničnom razvoju funkcija poštujući ljudske vrednote. A seksualna zrelost se sastoji u sposobnosti da se učini izbor, da se on živi i da se obnavlja u činu ljubavi.

Pornografija, međutim, rađa u osobi koja je prihvaća pravi preokret u dinamizmu seksualnosti već od same razvojne dobi. Razvojna dob, osobito od puberteta do seksualnog stabiliziranja, nosi sa sobom određene nestabilnosti, nejasnoće, krize, probleme na seksualnom planu. Osoba se nije još potpuno i jasno seksualno definirala i identificirala. Mogu se veoma lako ostvariti zastoji, narušenosti, frustracije, devijacije. Kontakt s pornografijom omogućuje upravo da može doći do sličnih negativnih pojava i do krivog usmjerenja, odnosno do poremećenosti u normalnome heteroseksualnome razvoju. Mlada osoba biva pomućena u svome odnosu prema drugima, u otvaranju drugima. Pornografija čini da se zatvara u sebe, u svoj svijet, u svoj fantazirani genitalni, solipsizam. Drugi za nju nije osoba nego samo tjelesna pojava i predmet narcisističkog zadovoljenja. Naravno ljubavno i darivajuće usmjerenje se blokira i biva nadomješteno uživanjem u egoističkim osjećajima koji osobu blokiraju u zdravom razvoju i fiksiraju je na čiste nagonске i tjelesne aspekte seksualnosti. Sve što je seksualnost i što se na nju odnosi postaje jednostavno predmetom individualnog imaginarnog zadovoljstva. To pogoduje općem regresivnom procesu koji čini da mlada osoba svoj seksualni svijet živi na pogrešan način, niječe pravo značenje seksualnosti kao vrijednosti i kao tajnu ljubavi i života.

U pornografiji imamo seksualnost bez biološkog i psihološkog nadilaženja, bez ljubavi. Pornografija narušava seksualnost u njezinoj srži. U njoj nema darivanja ni zajedništva. Ona osiromašuje seksualnost, svodi je na nešto imaginarno, neosobno, izvan vremena bez osjećaja i ljubavi, bez osobne dimenzije. Seksualnost se u njoj shvaća i živi kao cilj samoj sebi, samo radi užitka, bez ikakvih vrijednosti. To je egocentrička seksualnost koja vodi teškom individualizmu i psihološkoj patologiji. Na taj način pornografija narušava kvalitet života. Opasnost je tim veća ako se njome služe mlade osobe. Pornografija tako remeti zdrav i ekvilibriran seksualno-ljubavni razvoj i sazrijevanje kao i cijeli psihoafektivni život osobe.

Odvajajući seksualnost od ljubavi pornografija očito narušava i jednu i drugu. Istinski seksualni doživljaj ne postiže se tehničkom vještinom i umjetnim situacijama, za čim teži pornografija, nego dubokim doživljajem ljubavi, međusobnoga darivanja i zajedništva dviju osoba različitog spola. Kriza ljubavi u suvremenom svijetu umjetno se nadoknađuje pornografijom. Ona je zajedno s prostitucijom naravni protivnik povezivanja i prožimanja ljubavi i seksualnosti; pravo je nasilje nad ljubavi. U tome smislu lijepo piše M. Mihalj: »Ljubav podrazumijeva prvenstveno i neizostavno najprisniji duhovni odnos među ljudima. Bez te duhovne

komponente ne može ni biti ljubavi. Nasuprot tome, pornografija je upravo najredovitiji oblik otuđenja ljubavi. Ljubav pretpostavlja slobodne i razumne osobe, a pornografija svodi i osobe i ljubav na stvar, na predmet užitka.³ Kao tipične ljudske vrijednosti ljubav i seksualnost trebaju biti življene osobno, a pornografija ih odvaja od osobe, zlorabi ih. Ljubav za mnoge više nije ideal, seksualnost nije faktor harmoničnog razvoja, već je sve postalo potrošna roba.

Nemorálnost pornografije je bitno u tome što ona nudi i prikazuje jednostrano poimanje seksualnosti, samo njezinu genitalno-tjelesnu stranu, postizanje isključivo tjelesnog užitka. To čini da se njezini potrošači lako zaustave na krivom seksualnom poimanju i ponašanju, da se vežu samo na genitalnost i tjelesnost, na užitak i nasladu.

Pornografija stavlja seksualnost u službu propagande, uz njezinu pomoć se želi privući pažnja na određeni artikal, na njegovu vrijednost i korisnost. Na taj se način banalizira i zloupotrebljava ljudsko tijelo i osoba. U naše dane pornografija sve manje razlikuje muško i žensko tijelo, sve joj je postalo normalno i dopušteno, nema nikakvih moralnih granica, ide samo za ostvarenjem svoga glavnoga cilja, tj. za što većom nasladom i zaradom njezina proizvođača i trgovca. Simptom seksualne degeneriranosti u pornografiji su i riječi koje se neprestano pozivaju na seksualne organe i na seksualnu aktivnost u besramnom i vulgarnom značenju i izražavanju, kojima se želi potvrditi sebe i svoje mišljenje i omalovažiti drugoga. Ne radi se samo o nedostatku lijepog ponašanja i zdravog ukusa, nego je to jasan znak psihoafektivne regresije s obzirom na seksualnost i ljubav.

U takvome stanju seksualnoga usmjerenja i upotrebljavanja vulgarnih riječi mlada osoba riskira da se na kriv način uključi u svijet oko sebe. Moralni principi i duhovne težnje gube svu svoju privlačnost i značenje. U osobi se polako stvara uvjerenje da je opscenost jedan od načina življenja i ponašanja, i to onaj smjeliji i bolji. Svaki osjećaj za pravu umjetnost, za ono što je nepatvoreno, istinito i autentično gubi se i nema mjesta u mentalnoj stvarnosti takve osobe. Komunikativno je jako osakaćena, krivo se postavlja prema sebi i drugima, prema cjelokupnoj životnoj stvarnosti, što zacijelo ima veoma loše posljedice za nju i za druge. Tragovi gubljenja u vulgarnome i opscenome posredstvom pornografije u vrijeme sazrijevanja osjećaju se i u zreloj dobi, osobito u bračnome životu. Veoma lako se pojave određene psihoseksualne nesigurnosti, sumnjičenja u pogledu bračnoga druga s rizikom sistematskog seksualnog i ljubavnog nezadovoljstva i napetosti. Moguća je također i pojava samozadovoljavanja i raznih seksualnih devijacija i perverzija.

b. Pornografija *razara osobu*, gleda na nju kao na predmet koji se može ponuditi s ciljem zarade, prometa, potrošnje.⁴ U pornografiji nema mjesta

³ M. Mihalj, *Kome treba degradacija ljubavi*, u *Glas koncila*, 17. srpnja 1988, 4.

⁴ Usp. G. Perico, *La stampa oscena*, u *Aggiornamenti sociali* 6 (1969), 417—423; Isti, *Giovani e amore*, nav. dj., 117—119; M. Sievernich u.a., *Sexualmoral ohne Normen?*, Mainz 1972, 84—90; J.-P. Dubois-Dumee, nav. dj., 1; G. Brunetta,

za vrijednost i dostojanstvo osobe, ona ne zbližava već odvaja osobe u smislu da njezin potrošač ne suobraća s drugom osobom kao takvom već s papirom, slikom, zvukom, ne sjedinjuje dvije osobe u ljubavi, narušava autentični odnos ja-ti. Na taj način objektivizira i dokumentira osobu, vodi njezinu otuđenju i preko takvih osoba otuđenju i dehumanizaciji bračnoga života, obitelji i društva.

Pornografija je perverzija čovjeka kao utjelovljene svijesti. Njezina velika ekspanzija pokazuje da se umanjuje i gubi smisao za vrijednost i dostojanstvo ljudske osobe shvaćene upravo kao tjelesne svjesnosti, kao nečega što nadilazi čisto tijelo i u biti je duh, odnosno duhovno-tjelesna stvarnost. Pornografija ističe golotinju, svu pažnju usredotočuje na nju i na taj način uništava smisao za duhovne vrijednosti i stvarnosti ljudske osobe; na taj način odvaja saksualnost od afektivnosti od osobe u cjelini. Osoba postaje predmetom seksualne želje i požude i tako je degradira. Moralno zlo pornografije je upravo u tome što dijeli tijelo od osobe i to s ciljem čiste mehaničke upotrebe tijela radi ugone. Nije važno da li je drugi muško ili žensko, važno je tijelo, sve se svodi na genitalnu spolnost.

U pornografiji je na osobit način ponižena žena, jer je svedena na puki predmet s kojim se čovjek služi u cilju postizanja zabave i užitka, osobito u predstavama i reklamama. Žena je objekt nezasićenog seksualnog užitka, ogoličena i lišena svojih divnih kvaliteta — ljubavi, osjećajnosti, nježnosti, divljenja — i manipulirana od erotskog nagona. U pornografskim sadržajima žena se tobože želi uzvisiti, ali to biva na kriv način, tj. uzvisuje se samo njezino tijelo i genitalnost zbog požude i senzualnog užitka. A nema ništa nehumanije i nemoralnije od takva ponižavanja dostojanstva ljudskog stvorenja kakvo je Bog stvorio, tj. muško i žensko, da budu uzajamni izražaj ljubavi i života.

Pornografija djeluje negativno i razarajuće posebno u razvojnoj dobi dok je osoba još uvijek nedefinirana i nezrela, što se posebno osjeća na psihoseksualnome planu. Kontakt s pornografijom ometa normalan heteroseksualni razvoj usmjerujući ga narcisoidno i autoerotski, što ima loše posljedice za ljubav i suodnos s drugima. Pornografija vrijeđa jedno od

•

Pornografia, u *Dizionario enciclopedico di teologia morale — Supplemento*, Roma 1976, 1405—1407; H. Rotter, *Fragen der Sexualität*, Innsbruck 1979, 115—128; L. Maggi, *Pornografia e Costituzione repubblicana*, u *Cultura e pornografia*, nav. dj., 107—115; A. Sausa, *La pornografia come divisione della persona :possibili rimedi*, u *Cultura e pornografia*, nav. dj., 99—102; A. C. Moro, *Influenza della violenza e della pornografia sul processo di crescita umana del minore*, u *Cultura e pornografia*, nav. dj., 71—77; M. J. Goldstein — H. S. Kant — J. J. Hartman, *Pornografia e comportamento sessuale deviante*, Milano 1978, 17—46; A. M. Baggio, *La strada di eros*, Roma 1988, 29—31; M. Ranković, nav. dj., 207—208; V. Melchiorre, *Le radici culturali del permissivismo morale*, u *Mass media e pornografia*, nav. dj., 155—177; P. Bafile, *Il permissivismo morale nei mass media e una sua particolare manifestazione: la pornografia*, u *Mass media e pornografia*, nav. dj., 105 — 107; Pontificio Consiglio delle comunicazioni sociali, *Pornografia e violenza nei mezzi della comunicazione*, od 7. svibnja 1989, br. 18; P. Quattrocchi, *Pornografia ed erotismo*, u *Nuovo dizionario di teologia morale*, Milano 1990, 968—970; I. Fuček, nav. dj., 479—480.

temeljnih prava mlade osobe, tj. pravo na humanu, razumnu, odgovornu i zrelu seksualnost kao temeljni faktor u razvoju harmonične osobnosti. Mlada se osoba nalazi u sveobuhvatnom razvoju i sazrijevanju. Bombardiranje pornografijom čini da se u tome razvoju ometa. Naglašavanje seksualnosti i genitalnosti priječi joj da se posveti drugim vrijednostima i interesima koji su nužni za normalan i zdrav razvoj. Tako pornografija općenito, a posebno sadržaji koji su označeni nasiljem i devijacijama, negativno utječe na cjelokupni razvoj mlade osobe.

Služenje pornografijom negativno utječe na socijalizaciju osobe. Osoba se ne razvija i ne živi u naravnim i zdravim ljudskim odnosima, već postaje potrošač pornografije, usredotočuje se na sebe, svoju ugodu, zatvara se drugima i društvu. Muškarac se ne otvara ženi, ne uspostavlja s njome naravne kontakte i život, već je promatra kao predmet spolnog užitka. To stvara kod potrošača pornografije osamljenost u kojoj živi i fantazira. Pornografija ga stavlja izvan realnog svijeta i društvenih kontakata. To je vrlo opasno za mladiće jer se nikada neće razviti u psihofizički i seksualno zrele i ekvilibrirane osobe. Negativni učinci pornografije mogu biti neposredni u smislu da osoba biva seksualno uzbuđena, da oponaša ono što vidi ili čita. Na duži rok pornografija može negativno utjecati tako da kod osobe mijenja moralne kriterije i prosudbe, osoba gubi moralni osjećaj, što je uvjetuje u njezinu kasnijem seksualnom životu.

Iskorištavanje djece u pornografskoj proizvodnji predstavlja izuzetno drastičnu zloupotrebu ljudske osobe u fazi njezine nerazvijenosti. Najveći dio djece sudionika u pornografskim proizvodima najčešće su oni koji su pobjegli od svojih domova i koji su napušteni od roditelja. Djeca su predmet u rukama starijih zbog ekonomskih razloga. Ima slučajeva da i sami roditelji zarađuju na vlastitoj djeci, što je vrhunac dehumanizacije, nemoralna i ponižavanja ljudske osobe.

c. Razosobljući čovjeka pornografija je vrlo štetna za društvo.⁵ Dopri- nosi da se množe nezrele osobe koje su bez osjećaja i sposobnosti za pravu kritičnost, zatvorene za potrebe i interese drugih, bezosjećajne za vrijednosti na kojima se gradi blagostanje i zadovoljstvo zajedničkog života. Ponekad se događa da osobe koje prihvaćaju pornografiju vrlo štetno djeluju na društvo, postaju delinkventne i sebične. Pornografija utječe negativno na društvo i zato što je usko povezana s drugim štetnim pojavama u društvu i na njih potiče, kao što su prostitucija, organizirani i neorganizirani kriminal, seksualne delinkvencije, nedozvoljena trgovina, itd. Društvo u kojemu su prisutni egoizam, otuđenost, nezrelost, nedostatak ljubavi, nasilje, potcjenjivanje žene, zloupotreba

•

⁵ Usp. G. Perico, *La stampa oscena*, nav. dj., 422—423; Isti, *Problemi che scottano*, nav. dj., 26—27; S. Lener, *La pornografia, il diritto e la disgregazione della società* u *La Civiltà Cattolica* 3071 (1978), 448—451; Lj. Prelić, *Pornografija — kriminal ili porok*, Beograd 1987, 24—33; P. G. Liverani, *L'incidenza sociale ed economica del permissivismo morale*, u *Mass media e pornografia*, nav. dj., str. 146—154; *Pornografia e violenza nei mezzi della comunicazione*, nav. dj., br. 15—12.

djece i mladih i slične pojave zacijelo nije dobro i zdravo. Pornografija pridonosi da se upravo takve pojave u društvu sve više i više šire. Ona nagrizi temelje društva kao što su osoba, ljubav, seksualnost, brak, međudnosi, društvenost, solidarnost, suosjećanje. Promiče moralni permissivizam i nedostatak osjećaja za prave vrijednosti. Zagađuje opći moralni osjećaj.

d. Pornografija *nije* čede stid i čednost.⁶ Što je stid i u kakvom je odnosu s pornografijom? Stid je plod nenadane prevlasti instinktivnoga nad razumsko-voljnim kod osobe prouzročen od nekog objektivno neugodnog poticaja. To je odraz dostojanstva osobe koja je ugrožena nenadanim buđenjem psihofizičkih strasti osobito onih jakih kao što su seksualne. Stid je spontano središte kontrole svih seksualnih izražaja. On je urođena snaga u osobi koja je dio njezinih spontanijih sustava općeg ekvilibrija u uskom odnosu s centrima ponašanja. Stid je prisutan kod svakoga i tim je jači i jače se osjeća koliko je osoba odgovornija spram same sebe. On je redovita, dragocjena i nezamjenjiva pomoć za vlastiti moralni ekvilibrij. Prisutan je kod svakoga. Osjećaj stida je vrijednost koju treba štiti.

»A udove koje smatramo nečasnijima, ekružujemo većom čašću« (1 Kor 12, 23). U ovom svetopisamskom tekstu možemo nazreti onaj stid koji su osjetili prvi ljudi nakon grijeha. Upravo iz stida se rađa poštovanje prema vlastitome tijelu i tijelu drugih osoba. Činjenica da čovjek osjeća stid i prema tome neku određenu podjeljenost u sebi — to je plod istočnog grijeha. Prije grijeha je bilo drukčije: bili su goli, ali se nisu jedno drugoga stidjeli (usp. Post 2, 25). Stid je, dakle, prirodan grešnom, povijesnom čovjeku, svakome poslije istočnoga grijeha. Izlaz iz te podijeljenosti nalazi se u čednosti i spolnoj čistoći, tj. u držanju vlastitoga tijela i tijela drugih u poštovanju i svetosti.

Spomenutu biblijsku utemeljenost stida potvrđuju i najnovije spoznaje i uvjerenja da je stid dio čovjekovih nagonskih mehanizama koji garantiraju ekvilibrij njegovih reakcija na seksualne impulse. On upravlja ispravno izražavanje seksualnosti, čuva i brani seksualnost sponatno kao vrijednost koju se ne smije narušavati. Stid je zajednička pojava kod svih normalnih osoba i u svakom životnom razdoblju. Činjenica da pokrivamo svoje tijelo u svakidašnjem životu pokazuje da za to postoje ozbiljni razlozi, a to činimo i zbog stida. Čednost nam pomaže da svladamo i štitimo vlastite nagone, posebno na području seksualnosti. Tako zaštićeni lakše uspostavljamo kontakte s drugim osobama, na slobodan i prihvatljiv način, pun poštovanja. Čednost je vrlo potrebna za osobni i društveni život.

•

⁶ Usp. L. Azzollini, *Oscenità e Pudore*, u *Aggiornamenti sociali* 5 (1964), 337—354; M. Occhiena, *Condanna morale della pornografia*, u *Via libera alla pornografia?*, nav. dj., 77—79; S. Lener, *Sulla nozione penalistica dell'osceno*, u *La Civiltà Cattolica* 2897 (1971), 423—438; G. Zuanazzi, *Pornografia e progresso sessuale*, nav. dj., 83—94; M. Sievernich u. a., nav. dj., 88—89; G. Perico, *Problemi che scottano*, nav. dj., 27; P. Šolić, *Nudizam i njegovo moralno vrednovanje*, nav. dj., 307—309; I. Fuček, nav. dj., 479—480.

Pornografija se učvršćuje i brani također oslobađanjem od tabua, posebno seksualnih. Tako neki tvrde da je stid seksualni tabu koji bi nestao kada bi se osobe navikle na golotinju, što je krivo, jer je stid urođena stvarnost. Stid ne štiti u prvome redu čovjekove spolne organe, nego, štiteći njih, štiti zapravo čovjeka kao spolnu osobu. Stoga je potrebno poštivati i štiti osjećaj stida i odgajati, posebno mlade osobe, za pravilan odnos prema stidu i čednosti.

Pornografija i opscenost narušavaju urođeni stid kod čovjeka koji upravlja ekvilibriran i zdrav odnos prema seksualnosti i njezinu življenju i izražavanju. Narušavanje i gušenje stida sa strane pornografskih poticaja ima za posljedicu remećenje nutarnje harmonije, što osobu dovodi do ravnodušnosti prema istinskim vrijednostima, posebno prema seksualnosti, ljubavi i suodnosu. Osoba gubi gotovo svaki osjećaj za sve ono što je vrijedno, humano, intimno, autentično, moralno. Tako pornografija narušava jedan od temeljnih čovjekovih mehanizama koji mu pomaže da svoju seksualnost živi uredno, smireno i čisto. Pornografija je, zacijelo, doprinijela da se umanji opći osjećaj stida i čednosti kod pojedinih osoba i u društvu uopće.

e. Pornografija *potiče na nasilje*.⁷ Određeni pornografski sadržaji prikazuju nasilje, izazivaju ga i na njega potiču. Oni koji gledaju ili čitaju sadržaje takve naravi u opasnosti su da takva ponašanja prenesu na vlastito ponašanje do te mjere da izgube svaki zdravi osjećaj za druge. Sadomazohističko nasilje u pornografiji može utjecati na osobe, posebno mlade, do te mjere da počnu shvaćati takvo nasilje kao nešto što je prihvatljivo, normalno i vrijedno da se oponaša. Povezanost pornografije i nasilja vrlo je štetna, osobito za osobe koje su mentalno bolesne, neuravnotežene, bez zdravog i normalnog psihoafektivnog ekvilibrija. Pornografija često djeluje kao stimulativni i pojačavajući faktor, kao neka vrsta indirektnog sudionika, u slučajevima teških i opasnih seksualnih nasilja, otimanja osoba i ubojstava.

Odnos pornografije i kriminala može se označiti kao srodnost društveno-patoloških pojava. Ta se bliskost javlja u pojedinim ekstremnim slučajevima pornografije i tada je čini kriminalnom aktivnošću. Element koji

•

⁷ Da pornografija potiče na nasilje vidi se iz slijedećeg primjera: Mladi Amerikanac Ted Bundy pogubljen je na električnoj stolici zbog ubojstva. Prije smrti je izjavio da je samo u pet godina ubio i iznakazio više od stotinu žena. Rekao je doslovice: »Moja zlodjela počela su dok sam još bio dječak, kad sam počeo čitati pornografske časopise i knjige. Takvo štivo postalo je moja droga. Rodio sam se u obitelji s petero djece. Imao sam dobre roditelje i sretno djetinjstvo. Ali kad sam u dvanaestoj ili trinaestoj godini krenuo s dječacima na smetlište prekapati otpatke i našao pornografske časopise, od tada je sve krenulo naopako. Nakon čitanja pornografskog štiva prešao sam na djela. S 28 godina počeo sam ubijati. Sve moje žrtve bile su žene« (*Porniči su me doveli na električnu stolicu*, u *Glas koncila*, 26. listopada 1989, str. 12). Usp. također: M. Sievernich u.a., nav. dj., 85—86; Ž. Gruden, *Lijek opasniji od bolesti*, u *Start*, 9. kolovoza 1986, 18—19 i 82; M. Ranković, nav. dj., 143—164; A. M. Baggio, nav. dj., 37—46; Lj. Prelić, nav. dj., 178—185; *Pornografia e violenza nei mezzi della comunicazione*, nev. dj., br. 12, 13 i 17.

pojedine pornografske sadržaje pomiče s plana socijalno, etički i estetski nevrjedne pojave prema području kriminala očituje u pornografiji i stupanj društvene opasnosti. Ako je taj element prisutniji i izraženiji, pornografija postaje više kriminogena. Prikazivanje seksualnih devijacija u pornografiji, posebno onih s elementima nasilja, treba svakako smatrati drastičnijom varijantom pornografske proizvodnje, te dosljedno tome i kriminogenom.

Zbog svoga potencijalno kriminogenog djelovanja na pedagoškom planu ili zbog intenziteta moralne štete, koju može javnim izlaganjem nanijeti prosječnim članovima društva, pornografija ima kriminogeno obilježje. No ako se već radi o takvoj vrsti i toj težnji pornografije, onda se kod nje pojavljuju obadva štetna utjecaja. Nemoralni postulati pornografije su: seks bez ljubavi, bez bliskosti, bez bilo kakvih moralnih obzira i obaveza, egoizam. Od ovih nemoralnih poruka i preporuka do ekscesa u seksualnom životu kratak je korak. Nitko, naravno, ne tvrdi da upotreba pornografskog materijala ima neposredno djelovanje na potrošača u smislu da on odmah i uvijek imitira ono što vidi, ali dugotrajno bavljenje pornografijom nužno utiskuje u podsvijest njezina potrošača poruku o dozvoljenosti i opravdanosti seksualnih ponašanja naprijed navedenih nemoralnih karakteristika.

Veze pornografije s prostitucijom, seksualnom delikvencijom, nedozvoljenom proizvodnjom i trgovinom i organiziranim kriminalom mnogostruke su i nepobitne. Pornografski predmeti koji na drastičan način ističu ili promiču seksualne devijacije, naročito one s elementima nasilja, trebaju biti predmet krivičnog postupka. Interes društva nije samo u tome da otkloni promidžbu seksualno devijantnih ponašanja, već i da zaštiti svoje članove od tjelesnih i psihičko-moralnih šteta. Seksualna delinkvencija ne vrijeđa samo estetske i moralne osjećaje prosječnih članova društva već naručava tjelesni, osjećajni i moralni integritet osoba koje s njome dolaze u dodir.

f. Pornografija propagira i potiče na moralni permisivizam, na narušavanje temeljnih humanih i etičkih vrijednosti čovjeka i društva.⁸ Moralni permisivizam izazvan pornografijom ima različite oblike. Sve se više širi mentalitet koji dopušta pobačaj i kontracepciju. Predlaže se sug-

•
⁸ Usp. A. Del Noce, *L'erotismo alla conquista della società*, u *Via libera alla pornografia?*, nav. dj., 9—48; M. Mazziotti, *Principi costituzionali e pornografia*, u *Via libera alla pornografia?*, nav. dj., 133—144; S. Lener, *La pornografia, il diritto e la disgregazione della società*, u *La Civiltà Cattolica* 3071 (1978), 437—441; G. Gulotta, *L'osceno: considerazioni psico-socio-giuridiche*, u M. J. Goldstein — H. S. Kant — J. J. Hartman, nav. dj., XI—XXVII; P. G. Liverani, *La pornografia: un aspetto di un processo più vasto di disfacimento dei valori*, u *Cultura e pornografia*, nav. dj., 33—39; M. Ranković, nav. dj., 7—8; P. Bafile, *Il permissivismo morale nei mass media e una sua particolare manifestazione: la pornografia*, nav. dj., 51—52; P. G. Liverani, *L'incidenza sociale ed economica del permissivismo morale*, nav. dj., 137—143; C. Maccari, *Una sfida alla gioventù, alla famiglia, alla Chiesa*, u *Mass media e pornografia*, nav. dj., 17—23; G. Zuanazzi, nav. dj., 125—131; *Pornografia e violenza nei mezzi della comunicazione*, nav. dj., br. 14.

stivno nasilje, osobito na filmu i na televiziji. Opravdavaju se seksualne devijacije koje se propagiraju ne samo kao dopuštene nego kao faktor rasta i seksualnog sazrijevanja kod mladih. Priznaje se i legalno dopušta prostitucija i njezino promicanje. Sve se više širi i brani devijantna seksualna aktivnost u ime prava na osobnu slobodu. Ženi i muškarcu se pristupa kao predmetu i tijelu, a ne kao osobi. Tako je pornografija postala evidentan i veoma proširen znak općeg pada moralnosti u suvremenome društvu. Ona je znak i pokazatelj porasta nemoralnosti, promiče antikulturu, pseudovrijednosti, štetno djeluje na cijeli život tjelesno, psihički, društveno, kulturno i moralno. Vodi privatizmu, individualizmu, sebičnosti. Ona je samo jedan od aspekata šireg procesa nestajanja i narušavanja vrijednosti. Pokazatelj je da suvremeni čovjek nije čovjek vrijednosti, nego nevrijednosti.

Jedan od glavnih negativnih učinaka pornografije jest umanjivanje moralnoga osjećaja kod onih koji se njome služe, ali i inače u društvu, ako preplavljuje društveni život i zadire u sve njegove pore. Konzumiranje pornografije guši moralni osjećaj pojedinaca sve dotle da postaju moralno bezosjećajni s obzirom na prava, vrijednost i dostojanstvo drugih. Pornografija kao i droga stvara ovisnost i tjera pojedince da neprestano idu u potragu za novim, izazovnijim, perverznijim pornografskim sadržajima, za sve tvrdom pornografijom.

Razna su istraživanja pokazala kako izlaganje erotskih stimulansa i njihovo gledanje ili čitanje pojačava seksualne navike i navodi na fantaziju za vrijeme seksualne aktivnosti koja je slična ili čak identična vide-nim scenama. To ukazuje na mogućnost kvalitetne promjene u seksualnom ponašanju pomoću zakona uvjetovanosti. Drugim riječima, to znači da slike koje su u mašti predočene za vrijeme spolnog čina ili masturbacije bivaju pojačane zbog užitka koji se tad postiže; pospješuju orgazam postaju sastavnim dijelom redovitih fantazija. Tako slike koje pornografija predlaže i nudi djeluju na pojedinca u smislu da ih on prihvaća kao svoje ponašanje. To može negativno utjecati na odnos s partnerom i na društveni život u smislu oslabljenog suživota subjekta s drugima, posebno ako je dotična seksualna fantazija i aktivnost devijantne naravi. U tome se sastoji sugestivna moć pornografije. Naravno da je učinak stimulativnih izazova različit od osobe do osobe, što ovisi o dobi subjekta, spolu, osobnim karakteristikama, fantaziji u podsvijesti subjekta, uvjetima u kojima se događa seksualna stimulacija, materijalu koji stimulira, načinu i intenzitetu stimulacije itd.

Nerijetko se u ponašanju onih kojima je dužnost da promiču obdržavanje zakona primjećuje određena rezignacija pred fenomenom širenja pornografije, kao da je ona nužno zlo našega vremena, zlo koje bi se htjelo uništiti, ali se ne uspijeva; kao da je ono jače. To se događa zbog toga što zakonodavstvo nije jasno i prikladno; zbog sve profinjenijeg usavršavanja prenošenja slika i zvuka; zbog sve većeg umnožavanja izvora i kanala prenošenja pornografskih sadržaja koje je sve teže kontrolirati; zbog toga što se širenje pornografije shvaća kao dio prava na slobodu izražavanja i tiska itd.

Vrlo je važno imati na umu moralnu klimu u kojoj se fenomen pornografije u naše vrijeme tako neometano i slobodno širi. Do prije nekoliko godina moralni kodeks europskih zemalja na svim životnim sektorima, pa i na ovome, temeljio se je na kršćanskim načelima kako su se slijedom stoljeća konkretizirala i aktualizirala u društvenome životu. I nema sumnje da su ta načela zahtijevala kontrolu u aktualizaciji seksualnog nagona, tražila su da učine jakim i budnim osjećaj stida i dosljedno tome osuđivala svaku opscenost. Makar je ponekad u povijesti bilo i jakih protunaglasaka, ipak je ovo ostala crvena nit i temeljni osjećaj i ponašanje u zapadnoj civilizaciji. U naše vrijeme ono što hramlje jest upravo taj moralni kodeks i osjećaj, narušavanje i zapostavljanje moralnih i kršćanskih vrednota. Po srijedi je određena dekadencija vjere i religioznog osjećaja, materijalističko i hedonističko shvaćanje i življenje, krivi životni pogledi. To je jedan od motiva zašto pornografija još više doprinosi narušavanju moralnog kodeksa i ponašanja, narušavanju moralnih vrednota u suvremenom svijetu.

Pornografiju treba gledati u kontekstu seksualne revolucije koja je u posljednjim desetljećima obilježila zapadnu civilizaciju. Ona je, po nekima, reakcija na puritansko društvo koje je u biti krivo, dok bi pornografija bila afirmacija čovjeka i njegove slobode. Traži se apsolutna seksualna sloboda na liniji slobodnjaštva koje u seksualnosti vidi samo seks i seksualnu ugodu bez ikakvih obaveza i prokreacije. To je u izravnoj suprotnosti s moralnim normama. Neki su našli najbolji način borbe protiv kršćanstva i prave moralnosti upravo u seksualnoj revoluciji, pornografiji i erotizmu.

Jedna od veoma zabrinjavajućih pojava posljednjih godina u pogledu pornografije jest nastojanje sa strane raznih osoba i institucija da se pornografija pozitivno vrednuje, kao nešto što je dobro i normalno, ističući pri tome vrijednosti osobe slobode, emancipacije, seksualne slobode itd. Prihvaćanjem nevrijednosti čovjek automatski napušta vrijednosti koje upravljaju društvenim životom. A postoje vrijednosti koje vrijede za sve ljude. Takve vrijednosti spašavaju čovjeka od moralnog pada i dekadencije. Pornografija očito utječe da se napuštaju prave vrijednosti i umjesto njih prihvaćaju nevrijednosti. Na taj način postepeno umanjuje i ubija etičku i moralnu svijest i savjest naroda, umanjuje opći osjećaj moralnosti i istinskih vrijednosti.

g. Proizvodnja, promicanje i prihvaćanje pornografije *grieh je i vodi drugim grijesima*.⁹ Redoviti potrošači pornografije uglavnom su one osobe koje pri uživanju u pornografiji ili nakon toga redovito masturbiraju. Samo gledanje, čitanje i trošenje pornografije aktivnost je koja je također grešna, jer aktivira neuredne strasti i vodi drugim seksualnim

⁹ Usp. S. Lener, *La difesa penale contro l'osceno oggi*, u *La Civiltà Cattolica* I (1971), 215—223; M. Occhiena, *Condanna morale della pornografia*, nav. dj., 74—77; M. Sievernich u. a., nav. dj., 90—93; M. J. Goldstein — H. S. Kant — J. J. Hartman, nav. dj., 97—187; *Pornografia e violenza nei mezzi della comunicazione*, nav. dj., br. 11; AA.VV., *La pornografia in Italia*, Roma 1989, 154—157.

neredima. Ako je normalno da se spolni čin vrši privatno i intimno, a pornografija ga iznosi na vidjelo i u javnost, onda je to nenormalno, protivi se javnoj moralnosti i osjećaju stida i čednosti, grešno je. Širenje pornografije i njezino liberaliziranje pospješuje druge oblike nemorala: prostituciju, seksualno nasilje, seksualne devijacije, masturbaciju, seksualno fantaziranje.

Imajući na pameti negativne učinke pornografije s obzirom na razvoj seksualnosti, ljubavi i osobe u cjelini, treba jasno kazati da je jedan od učinaka pornografije grijeh. Svojevoljno sudjelovanje u proizvodnji, pripremi, propagiranju i širenju pornografije treba ocijeniti kao veliko moralno zlo. I budući da ne bi bilo ni proizvodnje ni širenja pornografije da nema onih koji se njome služe, jasno je da potrošači pornografije ne narušavaju moralno samo sebe, već pridonose da se to veliko zlo širi i razvija. Određeni pornografski sadržaji, kao što su sadomazohizam, seksualne orgije, homoseksualnost, pedofilija, korupcija mladih i drugih, jako su štetni za mlade i seksualno ranjive osobe. Moralno gledajući radi se o pravoj sablazni i zavođenju malenih, što je veliko moralno zlo. Moralnu procjenu pornografije treba svakako gledati i kroz prizmu sablazni i štetnosti u tome pogledu.

(Nastavak slijedi)

A MORAL-PASTORAL APPROACH TO PORNOGRAPHY

Summary

The article expounds a moral and pastoral attitude towards pornography. Nakedness as such, in the author's opinion, is not immoral; what is reproachable is its vulgarisation and the intentional instrumentalisation to produce evil effects.